

Stiftelsen Vegaøyen Verdensarv

Årsmelding 2015

Stiftelsen Vegaøyen Verdensarv

Årsmelding 2015

Innhold

1. Sammen drag	3
1.1 Nasjonalt arbeid	5
1.2 Finansiering av arbeidet	6
2. Konkrete tiltak	7
2.1 Kulturlandskap	7
2.2 Vegetasjonskartlegging og overvåking	9
2.3 Duntradisjonen	10
2.4 Bygningsvern	12
2.5 Formidling, informasjon og besøksforvaltning	14
2.6 Formidling barn og unge	14
2.7 Reiseliv/besøksforvaltning	16
2.8 Overvåking	18
Tilstandsvariabler	19
Oppsyn i regi av Statens naturoppsyn	20
2.9 Marint miljø - fiskeri	22
2.10 Fugleliv	23
2.11 Frivillig arbeid	24
3. Bakgrunn for Stiftelsens arbeid	26
3.1 Stiftelsens styre	27
3.2 Samarbeidsrådet	28

Stiftelsen Vegaøyen Verdensarv

N-8980 Vega

+47 75 03 55 03

+47 97 03 46 46

post@verdensarvvega.no

www.verdensarvvega.no

1. Sammendrag

I 2015 nådde verdensarv arbeidet på Vega to helt sentrale milepæler: statlig fullfinansiering av verdensarvsenteret og autorisasjon av Stiftelsens planer for innholdet i senteret. Autorisasjonen sikret statlige driftsmidler og dermed kunne det videre planleggingsarbeidet av senteret tas opp. En stedsanalyse av Nes konkluderte med at senteret burde flyttes til Gardsøya der det er større tilgjengelige arealer. Ikke minst ute. I årene etter at planleggingen av senteret startet for fullt i 2006, har det skjedd en så markant økning i antall besøkende og funksjoner knyttet til senteret, at senteret har «vokst ut» av tomta på Nes. Vega kommunestyre vedtok derfor i november 2015 å flytte senteret. Stiftelsen deltok aktivt i utviklingen av romprogram for senteret sammen med Vega kommune, arkitektene Ekberg Lous og rådgiver Kyle Hanslien. Parallelt ble det jobbet mot det politiske miljøet for å sikre sluttfinansiering.

Norges Verdensarv arbeidet i 2015 på oppdrag for Klima- og miljødepartementet med å lage en felles basisutstilling for verdensarvstedene. Stiftelsen var aktivt med i dette arbeidet. Lokalt kom arbeidet med kommunikasjonsstrategien for verdensarven godt i gang med representanter fra lag, foreninger og instanser som sammen kartla verdier og ressurser som utgangspunkt for formidlingskonseptet og aktiviteter i senteret.

Kommunestyret sluttet seg til den nye forvaltningsplanen for verdensarvområdet i mars 2015 og Forvaltningsknutepunktet samarbeidet om å få en bestillingsdialog i henhold til forvaltningsplanens prioriteringer.

Vega verneområdestyre fikk 470 000 kr (eks mva) gjennom bestillingsdialogen til tiltak i verneområdene. I tillegg fikk Vega verneområdestyre tildelt 325 000 (inkl moms) gjennom supplerende tildelinger i løpet av 2015.

Jubileumsåret 2014 ble et rekordår i dunværene med nærmere 1700 hekkende ærfugl, mens det kalde og våte været i 2015 ga en nedgang på rundt 400 hekkende ærfugl. Det blir spennende om de fine tallene fra 2014 vil gjenta seg.

Antall beitedyr hadde i 2015 en liten oppgang. Utviklingen har vært positiv mht kulturlandskapet etter at det kom på plass tiltaksmidler. Men tilskuddssatsene over jordbruksavtalen har stått fast siden i 2008. Stiftelsen har hatt nesten samme bevilgning like lang tid. Siden verneområdestyret har fått skjøtselsmidler, har det likevel blitt noe økning i skjøtselen. For å få en fortsatt positiv utvikling med skjøtselsprosjekt, bør midlene være indeksregulert. Dette er en aktuell sak å ta opp i dialogen med departementene.

Tilsvarende er det en utfordring av Stiftelsen ikke lenger har mulighet å søke SMIL-midler til barne- og ungdomsprosjektene. Via Den naturlige skolesekken er det heller ikke mulig å søke på samme prosjekt flere år. Det vil derfor bli en utfordring i årene framover å få finansiert de skjøtsels- og undervisningsprosjekt for barn og unge som Stiftelsen gjennomfører i verdensarvområdet. Rundt 170 elever deltok i ulike prosjekt via Stiftelsen, Vega verneområdestyre, Statens naturoppsyn og Helgeland Museum.

Prosjektstillingen i restaurering som er tillagt Helgeland Museum er et svært positivt bidrag til verdensarvarbeidet. Totalt ble det tildelt 2 mill kr til 15 kulturminneprosjekter i 2015 og bygningsvernkonsulenten var medhjelper for mange av tiltakshaverne.

Snorkelstien, som er trinn 1 av Stiftelsens storsatsning «Eventyret Vegaøyen Verdensarv - de uløste mysterier», og et universelt utformet badehus var klart til markeringen i juli 2014. I 2015 var stien i cyber klar: www.verdensvega.no med bl.a. filmen «Vega - A fairy tale» av Tim Britton. Del 2 av stien ble markert 4. juli da NRKs Sommerbåt var på Vega.

Alle de guidete båtturene til Lånan var fullteget og det var også fin økning på utflukturene som Hurtigruten har til Vega. Tilbudet i Emårsøy på Vega Kystgård er under oppbygging og tildelingen av Kulturlandskapsprisen for Nordland i 2015 er en viktig inspirasjon til videre satsning og markedsføring av tilbudet der.

Antall besøkende til Vega i 2015 var 38 - 40 000, noe som er en sjudobling i forhold til ved innskrivingstidspunktet.

Nordland fylkeskommune og Vega kommune inngikk i 2015 en samarbeidsavtale om et 1-årig prosjekt som skal utrede framtidig organisering av reiselivet på Vega. Forprosjektet vil danne grunnlag for et 3-5 årig prosjekt.

Vega kommune ved reiselivssjef var en aktiv bidragsyter i arbeidet med utvikling av kommunikasjonsstrategien for verdensarven i 2015. Det samme var Nordland fylkeskommune, Vega verneområdestyre, Stiftelsens samarbeidsråd, Helgeland Museum, Nordnorsk reiseliv, Helgeland Reiseliv og Vega skole. En slik forankring er en stor styrke for Stiftelsens arbeid. Verdensarvsenteret vil også bli svært viktig for å bidra til lokale ringvirkninger gjennom samarbeid med lokalsamfunnet. Økte ressurser vil kunne styrke kapasiteten innen prosjektutvikling og gi mer forutsigbare finansierings-ordninger. Blant annet gjelder dette båtruten i verdensarvområdet. Unesco etterspør større tilgjengelighet til verdensarvområdet, mens kun 700-800 av de 38 000 - 40 000 besøkende på Vega i 2015 var med på båtturene. En forutsigbar båtrute er også nødvendig for å få opp den økonomiske bærekraften for de som satser i området.

Beredskap og overvåkning i forbindelse med økt skipstrafikk og åpning av nye leteområder for petroleumsindustrien i Nordland, manglende rekruttering til fiskeriene og folketallsnedgang er andre utfordringer som er tema Stiftelsen har tatt opp med sentrale myndigheter og som det arbeides videre med lokalt.

I 2015 kom det nye søknader om oppdrettslokaliteter i verdensarvområdet som førte til debatt om grensen mellom bevaring og bærekraftig utvikling mht akvakultur. Stiftelsens styre vedtok å ta initiativ til å følge opp forvaltningsplanens mål om en utredning av denne grensegangen.

Andre utfordringer er i forhold til at lokal oppsynsmann er pålagt SNO-oppgaver i et så stort område at han får lite tid i verdensarvområdet.

1.1 Nasjonalt arbeid

Stiftelsen Vegaøyen Verdensarv har fra 2010 vært involvert i arbeidet med å utvikle en nasjonal verdensarvpolitikk. Prosessen endte i St.meld. nr 35 *Framtid med fotfeste* som ble vedtatt i Stortinget i juni 2013. Blant de viktigste punktene i Stortingsmeldingen er anbefalingen om at det etableres sentre for verdensarven. Dette er en sak som det har vært arbeidet med fra Vega siden før verdensarvstatusen i 2004 og som ble kraftig intensivert i 2015 gjennom søknadsarbeidet med autorisasjonen av planene for det framtidige verdensarvsenteret og utredning av ny lokalitet for senteret på Gardsøya. Fullfinansiering av verdensarvsenteret fikk også sterk prioritet i 2015 og gjennom politisk arbeid, lyktes dette.

Norges Verdensarv, medlemsorganisasjonen for de norske verdensarvstedene med samarbeidende instanser, arrangerer årlig Verdensarvforum, en arena for felles erfaringsutveksling og kompetanseoppbygging. Hovedtema for Verdensarvforum 2015 var kommunikasjon og formidling av verdensarven; både på de ulike stedene og via basisutstillingen som ble presentert for første gang.

Utviklingen av basisutstillingen ledes av Norges Verdensarv som fikk oppdraget av Klima- og miljødepartementet i 2014. Norges Verdensarv har engasjert firmaet Kvorning Kommunikasjon & Design og deres forslag til utstilling ble presentert på Verdensarvforum 2015. Utstillingen skal fortelle om Verdensarvkonvensjonen, hva verdensarv er og om de norske verdensarvstedene.

Daglig leder i Stiftelsen var i 2013/2015 styreleder i Norges Verdensarv, men takket i 2015 nei til å fortsette pga manglende kapasitet når arbeidet med verdensarvsenteret nå skal starte for fullt. Daglig leder overtok da funksjonen som nestleder.

Stiftelsen har av Miljødirektoratet de tre siste årene blitt invitert på den årlige samlingen for naturinformasjonssentre og har også deltatt i det nasjonale arbeidet med utvikling av en merkevare og kommunikasjonsstrategi for naturinformasjons- og nasjonalparksentre. Snøhetta Design i samarbeid med Miljødirektoratet, representanter fra naturinformasjonssentrene og verdensarvområdene Vestnorsk Fjordlandskap og Vegaøyen har utviklet en merkevarestrategi og visuell identitet. Denne ble presentert i 2015 og skal implementeres i felles markedsførings- og informasjonsmateriell.

Som ledd i satsningen på å utvikle verdensarvsenteret som en arena for innovative opplevelser og lokal verdiskaping, ble det fra Stiftelsen i 2015 takket ja til å være del av bedriftsnettverket Innovative Opplevelser i Nordland, samt opplevelsesnettverket for Sør-Helgeland.

I løpet av året ble det dessuten holdt en rekke møter og presentasjoner av lokalt verdensarbeid og det planlagte verdensarvsenteret bl.a. på Verdensarvforum, for Nordland fylkeskommune, for kommunene i Nord-Gudbrandsdal, hos Unesco i Paris, for nordisk-baltiske verdensarvsteder i Malbork, Polen, og for diverse tilreisende grupper.

1.2 Finansiering av arbeidet

Som tidligere år var det høy aktivitet i 2015, både fra Stiftelsen og de øvrige aktørene i Forvaltningsknutepunkt Nes. For Stiftelsens del ble dette gjort mulig gjennom blant annet bevilgninger fra Miljødirektoratet, Nordland fylkeskommune og Fylkesmannen i Nordland. Forvaltningsknutepunkt Nes via bestillingsdialogen med SNO/Miljødirektoratet er en annen slik utløsende faktor. Aktiviteten er også med bakgrunn i et godt samarbeid med lokale grunneiere og interessenter.

Stiftelsen hadde i 2015 knapt 4 mill til ulike tiltak og drift, hvorav 3,776 mill kr fra Miljødirektoratet. Øvrige bidragsytere til Stiftelsens budsjett var Nordland fylkeskommune, Fylkesmannens miljøvernavdeling, Unesco-kommisjonen og sponsorer.

Stiftelsens barne- og ungdomssatsning «Eventyret Vegaøyen Verdensarv» hadde et budsjett på vel 500 000 kr i 2015 som ble finansiert med eksterne midler.

Vedtatt arbeidsplan og budsjett for 2015 prioriterte:

Beite og arealtilskudd, investeringer og etablering	825 000
Kulturbidrag med ærfugltradisjonen	1 255 000
Formidling	435 000
Fugleliv	80 000
Besøksforvaltning/reiseliv	115 000
Drift av stiftelsen	1 246 500
Sum	3 956 000

Utenom Stiftelsens budsjett er det store bidrag inn i verdensarvarbeidet gjennom andre instanser som Nordland fylkeskommune/Riksantikvaren, Vega verneområdestyre, Statens naturoppsyn, Vega kommune og regionale instanser. I 2015 var dette beløpet på 4,4 mill.

I tillegg kommer grunneiernes og frivilliges innsats i området. Det er grunn til spesielt å trekke fram fuglevokterne, bønder lokalt som har tar på seg et stort arbeid med å frakte dyr i båt over lange avstander, frivillige, samt alle skoleelevene som bidrar aktivt i Vegaøyen gjennom ærfugl- og kulturlandskapsarbeid.

2. Konkrete tiltak

2.1 Kulturlandskap

TURID NÆSS, GISLE EBBESEN OG DØTRENE GURO, SIGRID (HER SAMMEN MED GISLE) OG HENRIETTE FIKK I 2015 KULTURLANDSKAPSPRISEN FOR NORDLAND. PRISEN FIKK DE FOR DEN STORE INNSATSEN DE HAR LAGT NED I Å RESTAURERING OG FORMIDLING PÅ VEGA KYSTGÅRD.

For Vegaøyens del var det i 2015 tre ulike ordninger for finansiering av skjøtsel: fra Stiftelsen og Fylkesmannen/Statens Landbruksforvaltning og Vega verneområdestyre.

Styret i Stiftelsen Vegaøyen Verdensarv prioriterte en sum på 825 000 kr på:

Areal- og beitetilskudd	: 420 000 kr
Etableringer/investeringer	: 90 000 kr
Vegetasjons- og naturtypekartlegging	: 90 000 kr
Informasjonstiltak	: 25 000 kr
Tilskudd Vega Beitelag	: 20 000 kr
<u>Skjøtselsprosjekt for barn og ungdom (lønn)</u>	<u>: 180 000 kr</u>
Sum	: 825 000 kr

Skjøtselsprosjektene for barn og ungdom var i tillegg finansiert med bl.a SMIL-midler, Den naturlige skolesekken og midler fra skolene.

VEGA VERNEOMRÅDESTYRE HAR FÅTT BYGD FUGLEKIKKERPUNKT I KJELLERHAUGVATNET AV SITKA SOM ER HOGD I OMRÅDET.

Fylkesmannen/SLF bidro med kr 550 000 til kulturlandskapsskjøtsel for jordbruksforetakene og Vega verneområdestyre med kr 470 000 (eks mva) til ulike skjøtselstiltak og kr 325 000 (inkl. moms) i supplerende tildeling til skilt og informasjonsplakater i verneområdene.

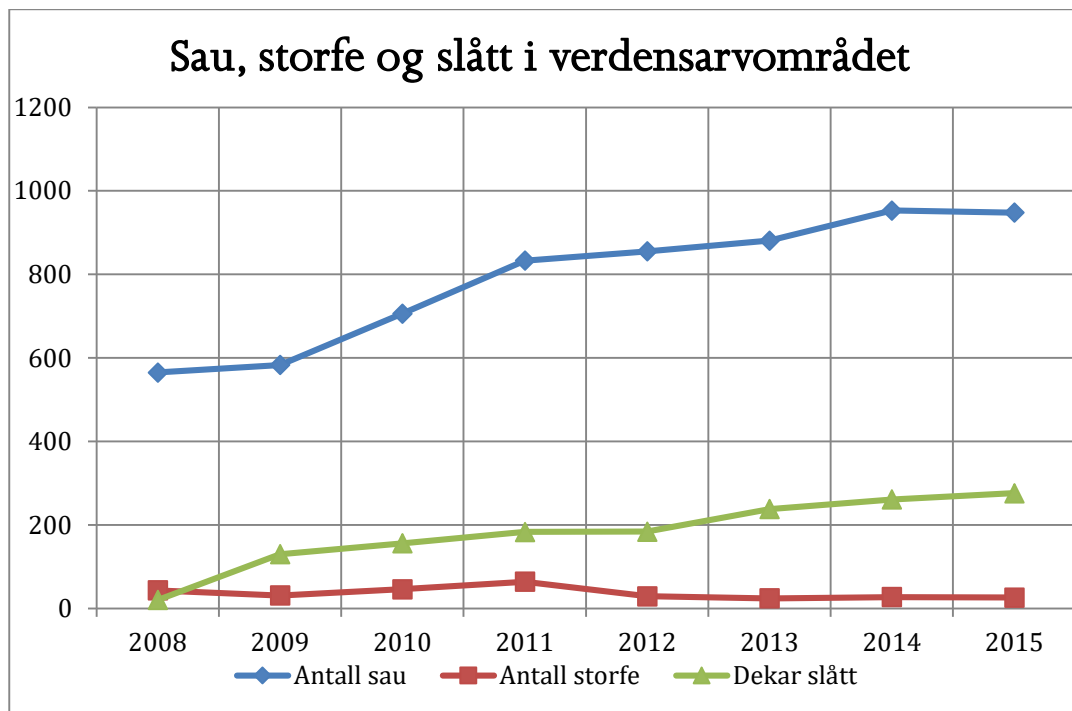
Stiftelsen har de siste årene hatt skjøtelsprosjekt i samarbeid med skolen på Vega, Brønnøysund videregående skole og Mosjøen videregående skole, den tidligere landbruksskolen. Tilsvarende har Vega verneområdestyre samarbeid med Mosjøen vgs om hogst av sitka.

For å få en oversikt over hva som må gjøres av hogst i verdensarvområdet, bestilte i 2015 registrering av barskog i verdensarvområdet av SNO og denne ble gjennomført over to dager sammen med konsulent Steinar Hansen. Registreringen vil gi en pekepinn om hva som må til av tid og ressurser om Stiftelsen skal ha et mål om å fjerne plantet sitka og bergfuru. Det ble foretatt befaring og vurdering av 25 lokaliteter med planta barskog. Mesteparten av plantinga er foretatt som leplanting, i spredte grupper og rundt bebyggelse. Det tilplantede arealet er på ca 180 da og inneholder ca: 6 500 sitka med en middels høyde på 12 m, ca 18 000 bergfuru med middels høyde på ca 6 m og ca 600 kbm nyttbart skogvirke.

*) Mrkn. De fleste bergfuruplantene har utviklet mange stammer (4 - 10 stk.) på samme rot, slik at antall stammer blir langt høyere enn antall trær.

Det er aktuelt å innlede en dialog med departementet og direktoratet om hvordan den plantede barskogen skal håndteres i årene framover. Kartleggingen viser bl.a. stor tilvekst med nye granplanter, mens det samtidig er umulig å kunne ha et kommersielt lønnsomt uttak.

2.2 Vegetasjonskartlegging og overvåking

Som oppfølging til den periodiske rapporteringen til Unesco, har Stiftelsen har i perioden 2010 - 2015 finansiert vegetasjons- og naturtypekartlegging i verdensarvområdet.

Totalt sett har Nibio avd Tjøtta i en tiårsperiode kartlagt over tusen øyer og holmer i verdensarvområdet. Gjennom kartleggingen er det framskaffet unik informasjon om forekomster og fordeling av arter og vegetasjonstyper.

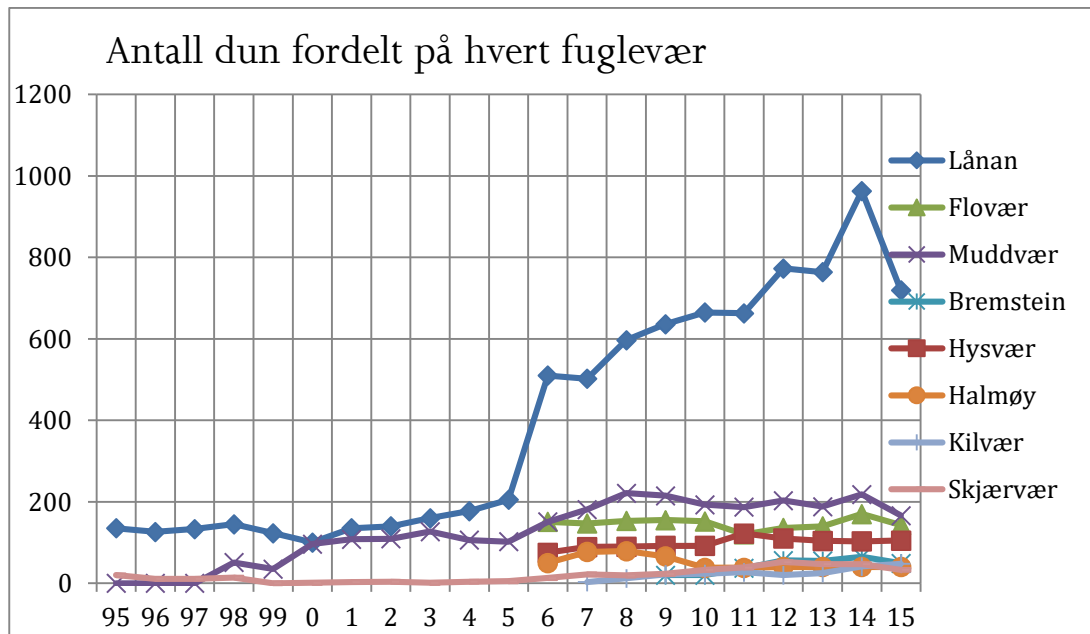
Artsmangfoldet varierer mye fra øy til øy, men generelt sett er de aller fleste øyene svært rike på plantearter. Kartleggingen har siden 2012 vært kombinert med viltkartlegging, der Fylkesmannen har vært delfinansior.

Det er først og fremst sjøfuglarter som ærfugl, siland, storskarv, gråmåke, svartbak, fiskemåke og rødnebbterne som er mest tallrike i skjærgården på sommerstid, men også arter knyttet til et velskjøttet kulturlandskapet som stær, storspove, småspove, grågås, heipiplerke og linerle er vanlige å se.

Kartleggingen av planter, vegetasjonstyper/naturtyper og fugler har gitt en grundig, dyptgående og detaljert kunnskap om verdien og tilstanden av naturgrunnlaget i Vegaøyen verdensarvområde. Dette naturgrunnlaget har vært basis for ulikt planarbeid som skjøtels-planer, forvaltningsplaner og tiltaksplaner. I arbeidet med formidlingskonseptet vil arbeidet kunne synliggjøres gjennom både digitale kart, foredrag og andre formidlingstiltak.

Stiftelsen har finansiert etablering av et lite overvåkingssystem for vegetasjon i Skogsholmen og Emårsøy. Kartlegging og overvåking skjer i regi av Nibio avd Tjøtta. Ifølge de faglige rådene fra Nibio bør overvåkingen økes og omfatte flere steder for å kunne overvåke endringer i forbindelse med skjøtsel og iverksetting av tiltak. Dette er tiltak som er vanskelig å få finansiert.

2.3 Duntradisjonen

Stiftelsen og den samarbeidende part Nordland fylkeskommune bidro i 2015 med 1,255 mill kr i ulike tilskudd til de 20 fuglevokterne, samt rekrutteringstiltak og informasjons- og formidlingstiltak. Dette er den største posten på Stiftelsens budsjett og inkluderer også tilskudd til predatorbekjempelse, dugnads- og informasjonsvirksomhet og båtskyss til fuglevokterne. Stiftelsen vedtok dessuten i 2015 å sette av ekstra midler slik at det blir to fuglevoktere på øyer med bare én husstand.

Etter rekordåret 2014 med nesten 1650 ærfugl på reir i de åtte dunværene som nå er i drift, var det i 2015 nedgang til 1303 fugl, dvs 337. Ifølge fuglevokterne skyldes dette en kald og våt vår og sommer. Dette gjorde det bl.a. vanskelig å få tørket tilstrekkelig med tang til reirbygging. Forhåpentligvis vil tallene øke igjen i 2016.

Satsningen i dunværene har ført til økning i hekkende ærfugl i dunværene, med mer enn tredobling av antall ærfugl i Lånan som er det største dunværet i verdensarvområdet. Det har også vært svært positiv utvikling i andre vær der tradisjonen er under gjenoppbygging.

De siste årene har likevel enkelte dunvær vært plaget av predatorangrep og erfaringene viser at predatorbekjempelse krever en kontinuerlig innsats. Jegere engasjert av fuglevokterne og Statens naturoppsyn har lagt ned en betydelig innsats for å ta ut mink før ærfuglseasonen.

Sikring av ærfugltradisjonen, ærfuglarkitektur og immaterielle kulturminner

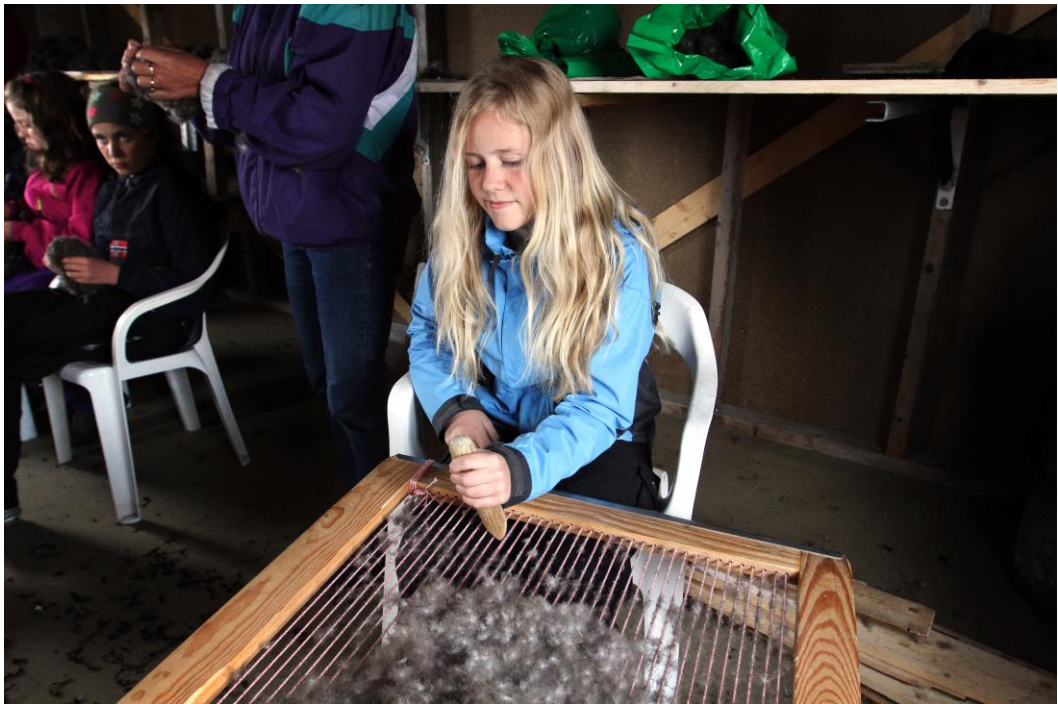
Stimuleringsordninger dunværsdrift	:	985 000 kr
Predatorbekjempelse	:	40 000 kr
Dugnadstiltak og kursvirksomhet	:	20 000 kr
Informasjonsvirksomhet	:	15 000 kr
Videreutvikling pedagogisk opplegg	:	120 000 kr
<u>Båtskyss til fuglevokterne</u>	:	<u>75 000 kr</u>
Sum	:	1 255 000 kr

Skoleprosjekt ærfugltradisjon

Vega skole har en egen verdensarvplan med verdensarvaktiviteter fra 1. - 10. klasse. Skolen og Stiftelsen samarbeider om flere av disse prosjektene, bl.a. ærfuglprosjekt i 6. klasse.

6. klasse var i 2015 i Lånan og fikk lære å lage reir og høre om dunværstradisjonen. Skoleprosjektet har stor betydning for å skape respekt og forståelse for

ærfugltradisjonen - både i forhold til elevene og deres foreldre. Det er en stor utfordring at det ikke lenger er mulig å søke SMIL-midler til dette prosjektet. Andre klasser har opplegg innen botanikk, marint miljø og kulturlandskapsskjøtsel. Via Den kulturelle skolesekken og kulturskolen er klasser fra skoler i regionen og lærer om ærfugltradisjonen i verdensarvområdet.

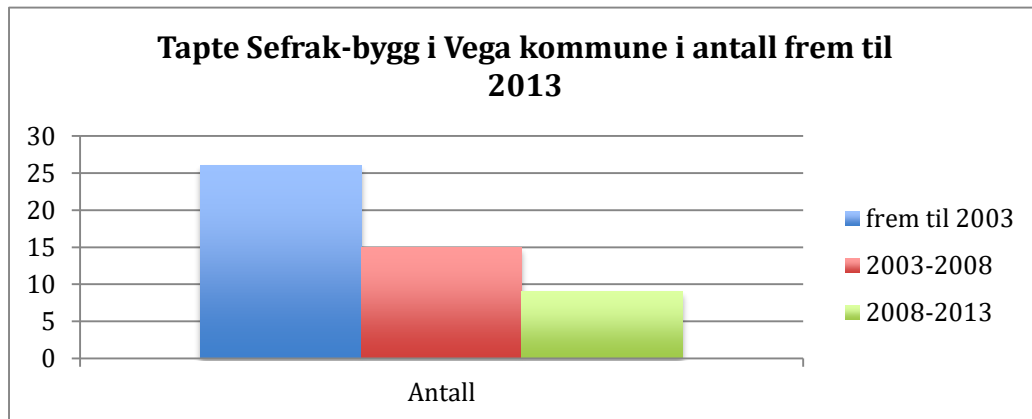

ALLE 6.KLASSINGENE PÅ VEGA FÅR LÆRE Å LAGE REIR TIL ÆRFUGLENE OG Å RENSE DUN
(FOTO: TORILD WIKA)

2.4 Bygningsvern

Nordland fylkeskommune mottar midler fra Riksantikvaren til bygningsvernarbeid i verdensarvområdet. Det er en uttalt ambisjon at disse midlene skal muliggjøre at området går foran som et godt eksempel på kulturminneforvaltning.

Riksantikvaren opererer med et mål på årlig tappt Sefrak-registrert bygningsmasse på 0,5 %. Som søylediagrammet viser, er tapsprosenten for siste omverv (2008-2013) i Vega kommune nede på nettopp 0,5%.

KILDE: BYGNINGSVERNKONSULENT ØYVIND SVENNING

Dette skulle tyde på at Riksantikvarens tildeling av midler til bygningsvern i Vegaøyen verdensarvområde har hatt en avgjørende funksjon for å nå den statlige målsettingen.

I perioden 2006-2014 tildelte Riksantikvaren/Nordland fylkeskommune vel 18,9 millioner kroner fordelt på 74 prosjekter som var øremerket bygningsvern. 26 av disse ligger i verdensarvområdet og har fått totalt 6 585 767 kr i tilskudd.

I tillegg til midlene som er bevilget fra Riksantikvaren, har en del av prosjektene fått midler fra Kulturminnefondet. Beløpet kan anslås til et sted mellom 15 - 20% av den totale summen som Riksantikvaren har bevilget. Kommunen har også bidratt med SMIL-midler.

De resterende prosjektene har gått til avholdelse av kurs, ærfuglarkitektur, kompetanse-hevingstiltak, samt opprettelse av en egen stilling som har fulgt opp disse prosjektene lokalt med rådgivning og oppfølging som hovedfunksjon.

Sistnevnte stilling har vært operativ fra 2010 og fram til i dag.

Stillingen har vært lagt til Helgeland Museum og gitt et viktig løft på dette området som tidligere var preget av mangel på kapasitet og kompetanse, noe som i neste omgang førte til at flere bygningsvernprosjekt ikke ble igangsatt eller fullført.

Stiftelsen mener det er svært viktig å kunne videreføre stillingen.

Tiltakshaverne ser mulighet for å igangsette slike prosjekt når de har en rådgiver før, under og etter søknadsprosessen - og med selve arbeidet. Stiftelsen mener det er viktig å ha en tett dialog med fylkeskommunen og Helgeland Museum om videreføring av prosjektet også etter forsøksperioden og om mulige samarbeidsprosjekt. Handlingsplanen for bygningsvernarbeidet som bygningsvernkonsulenten har utviklet, er et viktig verktøy i den videre satsningen.

2.5 Formidling, informasjon og besøksforvaltning

Stiftelsen arbeidet i 2015 med informasjon/formidling på flere andre felt: Senter for verdensarven, oppfølging av nyhetsdel på nettsidene og Facebook-siden som har ca 1430 følgere, prosjekt for barn og unge, ferieguides, avisannonser, samt presentasjon av verdensarven for grupper med besøkende, bl.a. på de daglige utfluktene fra Hurtigruten, cruise/explorerskip og busser, og med foredrag på seminar, møter og andre tilstelninger. Det må vel også betegnes som en milepæl at daglig leder ble invitert av Unesco til å innlede på et seminar om kulturlandskap og bærekraftig reiseliv på Unesco-senteret i Paris i desember 2015.

I løpet av året ble det dessuten holdt en rekke møter og presentasjoner av lokalt verdensarbeid. Arbeidet med å utvikle en kommunikasjonsstrategi og etablering av verdensarvsenteret ble presentert bl.a. på internasjonal workshop i Litauen, på konferanse hos Unesco Paris, for nordisk-baltiske verdensarvsteder i Malbork, Polen, for Ola Elvestuen, leder av Stortingets energi- og miljøkomité, Nordland fylkeskommune og for kommunene i Nord-Gudbrandsdalen.

Stiftelsen inngikk samarbeid med Innovative Opplevelser, Nordland, Nord Universitet og bedriftsnettverket for opplevelsesbedrifter på Sør-Helgeland.

Stiftelsen og Vega kommune samarbeidet om prosessen for å få fullfinansiert senteret, spesielt gjennom kontakt med Stortinget og Stortingets komité for energi og miljø. Arbeidet sikret fullfinansiering av senteret gjennom revidert nasjonalbudsjett for 2016 med de siste seks mill kr.

Følgende tiltak ble prioritert innen formidling i 2015:

Utredning/prosjektering Verdensarvsenteret	: 70 000 kr
Forprosjekt info/verdensarvutstilling	: 150 000 kr
Ekstrahjelp verdensarvutstilling	: 20 000 kr
Drift og utvikling nettportal	: 40 000 kr
Digital formidling for barn og unge	: 65 000 kr
<u>Tilskudd lag og foreninger</u>	<u>: 90 000 kr</u>
Sum	: 435 000 kr

2.6 Formidling barn og unge

Barne- og ungdomsansvarlig i Stiftelsen la også i 2015 ned en formidabel innsats med utvikling av det treårige prosjektet «Eventyret Vegaøyen Verdensarv» der barn og unge skal bli kjent med verdensarven gjennom stier til vanns, lands og i cyber. I 2015 var hovedfokus på stien i cyber; dvs ferdigstilling av nettsidene www.verdensvega.no med oppgaver, ressurser, filmen «Vega – a fairy tale», samt videre arbeid med et digitalt spill og en app med en digital landløype. Nettsidene ble lansert da NRKs sommerbåt var på Vega 4. juli.

EN FUGLEVOKTER ER HOVEDPERSON I ET DIGITALT SPILL SOM BLE UTVIKLET FERDIG I 2015.

Skoleopplegg/undervisning:

- Samarbeid med kunstner/fuglevokter Vibeke Steinsholm i Hysvær om et eget barnehageprosjekt som inkluderte en barneblogg: "Brev fra fuglevokteren" og besøk til Hysvær.
- 5. klasse: livet i fjæra (Den kulturelle skolesekken)
- 6. klasse: To besøk i lånan - ærfugl og duntradisjonen
- 8. klasse: kystkultur og rekruttering til fiskeriene og maritime fag
- 9. - 10. klasse: Samarbeid/opplegg med elever med valgfag "Levende kulturarv", eks. dugnad med flytebrygge til snorkelstien på Eidem og «Eventyret Vegaøyen Verdensarv».
- Mosjøen videregående: Slåtteopplegg i Skogsholmen. Nibio er samarbeidspartner. Elevene overnatter på gjestehuset.

EVENTS/AKTIVITETER:

- Kurs fridykking i vinterferien (ett for barn og ett for voksne)
- Sørbygdfestivalen: festival på Eidem med snorkelløypen i fokus. Moro på land og i vann. Siste lørdag under Vegadagene.

I 2015 ble Stiftelsen invitert med i forskningsprosjektet «Innovasjon gjennom testing» med fokus på senterplanene og for barne- og ungdomsprosjektet «Eventyret Vegaøyen Verdensarv». Prosjektet ble presentert under Opplevelseskonferansen i Svolvær i 2015.

Fuglevokter med egen fugleblogg

En drøm er i ferd med å bli virkelighet for kunstner Vibeke Steinsholm.

MIDLER 2015:

- Miljømillionen 2015: Android versjon av Oppdrag Vega, mobilversjon av verdensvega.no), kr 190.000
- Statlige tilskudd til friluftsliv 2015: Gjøre naturen mer tilgjengelig for ungdom, kr 110.000 (fridykking, appen Oppdrag Vega)
- Den naturlige skolesekken 2015 - OVERLEVELSE basert på kulturarv, kr 28.500
- Den naturlige skolesekken 2015: Innblikk i duntradisjonen som kulturarv, kr 19 300
- Tilskudd til utviklingstiltak 2015 - utvikling av kommunikasjonsstrategi verdensarvsenteret, kr 300 000
- Kulturrådet, workshops i barnehage/brev fra fuglevokteren med bildekunstner Vibeke Steinsholm, kr 50 000

2.7 Reiseliv/besøksforvaltning

Vega er i en unik situasjon med lokalt eierskap innen reiselivet, noe som bidrar til å styrke det lokale næringslivet innen primærnæringene og servicesektoren.

Samtidig tilsier erfaringene fra andre verdensarvsteder at turisme kan være den største trusselen i forhold til fugleliv og kulturlandskap i et område som Vegaøyen. Samarbeid med reiselivsnæringen og tilrettelegging/besøksforvaltning er derfor avgjørende for å sikre styrt ferdsel og et bærekraftig reiseliv. Vega verneområdestyre har i samarbeid med Stiftelsen laget kart med informasjon på seks språk til fisketuristene om hvordan de skal ferdes i verdensarvområdet. Dette var også tema da verneområdeforvalter i samarbeid med Stiftelsen inviterte eierne av anleggene for fisketurisme til møte, samt i filmen «Vega – a fairy tale» som ble ferdig i 2015.

Vega kommune og Nordland fylkeskommune har samarbeidet siden 2006 om en reiselivsstrategi som skal sikre ivaretagelse av verdensarvverdiene og bidra til lokal verdiskaping. I 2015 arbeidet reiselivssjef i kommunen med et 1-årig forprosjekt om framtidig organisering av reiselivet. Et av delprosjektene har vært pilotprosjektet Bærekraftig Reiseliv der Vega som en fire norske piloter har fått merke for beste praksis innen bærekraftig reiseliv.

Infrastruktur og tilgjengelighet til verdensarvområdet med båtruter har i en årrekke vært en viktig oppgave å få løst. Tilbudet om turmål er redusert fra fem til to pga manglende finansiering. Det er et mål å få opp antall besøkspunkt og antall besøkende i verdensarvområdet. Både for å få formidlet natur- og kulturarven og styrket de bedriftene som satser i verdensarvområdet. Det ble derfor prioritert å søke

midler gjennom autorisasjonen for å få finansiert et formidlingsopplegg med guidete båtturer til besøksøyene i verdensarvområdet.

Opplevelser i verdensarvområdet er også utgangspunkt for «Vega Challenge», et kajakkevent som ble foreslått gjennom reisemålsutviklingsprosjektet for Sør-Helgeland. IL Vega har tatt lederrollen i prosjektet og samarbeider med kajakkmiljøet i Brønnøysund og Vega Turistinformasjon. Stiftelsen har vært en støttespiller gjennom bl.a. å få etablert samarbeid med Emergence School of Leadership om utvikling av profilering gjennom grafisk profil, nettsider og markedsstrategi. Det ble gjennomført et tetrace i 2015 og etablert kontakt med ulike kajakkmiljø for å gjøre arrangementet kjent.

Antall besøkende

Tallet turister til Vega har økt fra rundt 5000 i 2005 til 38 000 - 40 000 i 2015. Antall regnes i hovedsak ut fra reisende på ferje og hurtigbåt.

Målsettingen for arbeidet med reiseliv er en større profesjonalisering. For å sikre økonomisk bærekraft må antall besøkende økes til minimum 50 000 per år.

I internasjonal sammenheng er dette et svært lavt antall besøkende. Det sårbare fuglelivet og kulturlandskapet tilsier likevel at Vegaøyen må være i en særstilling mht til antall besøkende. Utvikling av besøksstrategi og satsing utenom høysesongen vil være viktige verktøy for å styre utviklingen.

I 2015 samarbeidet Stiftelsen med Vega Turistinformasjon og Vega verneområdestyre om annonser i lokalavisenes feriebilag og ferieguides. Dermed er informasjon om ferdsel på naturens premisser en del av all turistannonsering.

Følgende tiltak ble prioritert i 2015:

Informasjon i ferieguides, aviser mm	: 25 000 kr
Infoterminaler ferje og hurtigbåt	: 10 000 kr
Foredrag, guidekurs mm	: 25 000 kr
Verdensarv på dagsorden	: 30 000 kr
<u>Besøksforvaltning – kart og infoskopier</u>	<u>: 25 000 kr</u>
Sum	: 115 000 kr

2.8 Overvåking

Utover å bidra til den systematiske rapporteringen til Unesco, har ikke Norge hatt en særskilt overvåking av verdensarven. Klima- og miljøverndepartementet ser behov for en jevnlig rapportering på tilstand og utvikling for å underbygge «føre-var» prinsippet i forvaltningen av verdensarvverdiene. Departementet skal derfor innføre en fast, forenklet rapportering til staten. Som et verktøy i arbeidet, skal det utvikles målbare indikatorer for alle verdensarvverdiene.

Tilstandsvariabler

Tilstandsvariablene nedenfor er hentet fra nominasjonssøknaden for Vegaøyen som verdensarvområde (2003):

Beite-/slåttelandskap og vegetasjon:	overvåke vegetasjon, skjøtelsesformer, omfang av gjengroing og aktuelle arter, trusler
Dunvær:	antall dunvær, antall ærfuglvoktere, antall hekkede ærfugl i dunvær, antall ærfuglhus
Fugleliv:	antall fugler registrert og antall fugler som hekker i verdensarvområdet
Fiskeri:	antall sysselsatte, antall fartøy, volumfangst, type fisk
Kulturminner:	kulturlandskapet skal overvåkes som en helhet og må ses i sammenheng med arbeid som pågår hos Riksantikvaren
Reiseliv:	antall overnattinger, lengde på oppholdet, aktiviteter for de besøkende, antall besøkende i området og i buffersonen

Behovet for overvåkning av oljevernberedskap, skipstrafikk, miljøtilstand og klimaendringer er andre variabler som Stiftelsen Vegaøyen Verdensarv mener er viktige å overvåke.

Fram til i dag er det gjort omfattende og systematiske registreringer av:

- **Bygninger:** SEFRAK registrering av bygninger fra før 1900, kommunale registreringer, kulturminneregistreringer i Vega kommune er gjennomført av Nordland fylkeskommune. (2008-2013)
- **Vilt-/sjøfuglkartlegging:** (2007/2008, 2010 og 2012/2015) gjennomført av Stiftelsen Vegaøyen Verdensarv
- **Ærfuglhus:** kartlegging av ærfuglhus/ærfuglarkitektur gjennomført av Stiftelsen Vegaøyen Verdensarv (2010 – 2012)
- **Vegetasjon:** kartlegging av vegetasjon (2010 - 2015) på ca 1000 øyer som grunnlag for utarbeiding av skjøtelsesplaner og forvaltningsplaner i verdensarvområdet. Gjennomført av Stiftelsen Vegaøyen Verdensarv og Vega verneområdestyre i samarbeid med Nibio

Overvåkingstiltak i henhold til ny forvaltningsplan (2015 – 2022):

- Overvåke endring av sjøfugl i verdensarvområdet hvert 6. år
- Overvåke endringer av vegetasjon i verdensarvområdet hvert 6. år (vegetasjon som er truet av gjengroing og fremmede arter bør prioriteres)

- Oppfølging av «Sårbarhetsanalyse Vega, status og utfordringer for ferdsel i forhold til vegetasjonens sårbarhet» (Bioforsk Tjøtta 2010)
- Utredning av grensen mellom bevaring og bærekraftig utvikling mht til akvakultur
- Avklaring av hvordan verdensarvverdiene blir ivaretatt i forbindelse med drift av eksisterende anlegg og ved saksbehandling av ny akvakulturvirkosomhet.

Vegetasjonskartleggingen gjennomført av Bioforsk Tjøtta i perioden 2010 til 2015 vil være et godt utgangspunkt for å definere bevaringsmål for de naturtyper som trues av for eksempel gjengroing.

Verdensarvområdet benyttes til rekreasjon og friluftsliv. Ved økt ferdsel vil det være viktig å overvåke eventuelle virkninger på naturkvalitetene i områder der man ser at disse er truet.

Oppsyn i regi av Statens naturoppsyn

Statens naturoppsyn har loggført i underkant av 360 timeverk i Vega kommune i 2015. Av dette er ca. 200 arbeidstimer knyttet direkte til oppsyn eller oppdrag i verneområder. Som tidligere har oppsynet stort sett blitt utført som "fellesoppdrag" som har omfattet "tilstandsoppsyn" i natur generelt, og verdensarvområde og verneområder spesielt. Oppsynet har også blitt utført enkelte mer praktiske oppdrag i form av skjøtsel i verneområder, samt oppsett av løveskilt, jakt- og fellefangst av mink.

Oppsynsmann har som målsetting å i størst mulig grad "være til stede" i ansvarsområdet generelt og Verdensarvområdet og verneområdene spesielt. Han har utført oppsyn i samtlige syv verneområder i Vega i 2015. Det er loggført 51 oppsynsturer- eller oppdrag, noe som gir et snitt pr. verneområde på ca. 8,5 tilsyn for 2015.

SNO-Helgeland tok i 2015 initiativ til og gjennomførte befaringer i verdensarvområdet med offiserer fra Kystvakta. Tilnærmet alle ærfuglværene ble besøkt. Samme møte og befarings er gjennomført med ledere fra lokalt politi og brannvesen (IUA). Bakgrunn for befaringene er samarbeidsrelasjoner, "lokalkunnskap" samt rolle- og oppgavefordeling ved større hendelser i dette området.

Utviklingstrekk/utfordringer

Ifølge stedlig naturoppsyn framstår alvorlig forurensing av sjøområdene utenfor Vega som den største trussel for verdensarvområdet. En stor del av området består av hav - gruntvann eller øyer. Et havari med båt, eller et utslipp fra den tiltagende

oljeutvinningen utenfor Helgeland, vil kunne få svært store konsekvenser for området.

Raksøppel er en stor utfordring i verdensarvområdet. Trusselen er ikke akutt som ved oljeutslipp, men raksøppelet er mange steder svært skjemmende. Det er fortsatt slik at selv om bare verneområder prioriteres for oppsamling, er mengden raksøppel formidabel og oppgaven med å skulle få fjernet alt nesten illusorisk, i hvert fall hvis en skal holde seg til de metoder og det omfang av oppsamling som har vært gjort til nå.

Tiltagende turisme på Helgeland generelt, har ikke medført store problemer som er blitt registrert, eller meldt til SNO. Turisttrafikken i Vega verdensarvområde er fortsatt stort sett styrt gjennom arrangerte guidede turer. Den ”uorganiserte” turisttrafikken øker noe i verdensarvområdet; antallet kajakkpadlende er økende og det er også noen flere fritidsbåter. Ifølge lokal oppsynsmann er det ikke i et problematisk omfang. Det er i liten grad rapportert om uheldige episoder.

Tilbakemelding fra fuglevokterne i verdensarvområdet til SNO er at 2015 var et dårlig år med mye regn og kaldt vær. Det ble derfor stor nedgang i antall fugl i forhold til året før.

2. 9 Marint miljø - fiskeri

Lokal fiskerinæring har i løpet av de siste tiårene hatt en dramatisk tilbakegang i antall fiskere og fangstmengde. Manglende rekruttering til fiskeriene er en viktig utfordring der Stiftelsen har tatt initiativ ovenfor Fiskeri- og Kystdepartementet for å få utviklet en egen tiltaksplan for fiskeriene, uten å ha gehør for dette.

I regi av Forvaltningsknutepunktet er det også etablert en arbeidsgruppe for å se på muligheter for økt rekruttering gjennom bl.a. samarbeid med skolene i regionen. Arbeidet har foreløpig resultert i kontakt med næringshagen Torgar og lokale sjarkeiere om samarbeid for et rekrutteringsprosjekt. Torgar var prosjekteier og søkte samarbeid med Nordland fylkeskommune, men næringshagen er nå konkurs. Vega verneområdestyre og Stiftelsen søkte i fellesskap midler til «Verdensarvens hav: i fortid, nåtid og framtid» og fikk ved årsskiftet 2013/2014 kr 150 000 fra Miljødirektoratet.

9. klasse ved Vega skole intervjuet lokale fiskerfamilier, tatt filmopptak og skal ende med et formidlingsprodukt som skal kunne brukes i det nye verdensarvsenteret. Målet er å skape tilhørighet til verdensarvens kulturarv og bidra til rekruttering til nye fiskere og røktene av Verdensarvens hav. De to instansene samarbeider også om et fiskeri/kystkulturprosjekt med Vega Kystlag.

Miljøtrusler er en annen stor utfordring, både via den økte båttrafikken og søppel/plastavfall som kommer med havstrømmene. Økt overvåkning og beredskap bør derfor være et prioritert arbeidsområde.

Videre er Stiftelsen og Vega kommune bekymret for tillatelsen til prøvehøsting av tare i områder der tareskogen nå er kommet tilbake etter tiår med nedbeiting av kråkeboller. Det er derfor sendt henvendelser til Miljødirektoratet og Klima- og miljødepartementet om saken. Miljødirektoratet har anmodet Fiskeridirektoratet om å stoppe prøvehøstingen i verdensarvområdet, men dette ble ikke tatt til følge. Det ble i 2015 gitt tillatelse til kommersiell tråling etter tare i Nord-Trøndelag, og kan komme tilsvarende søknad for verdensarvområdet.

Det ble i 2015 søkt om to nye oppdrettslokaliteter i verdensarvområdet, samt ett på grensen. Vega verneområdestyre ga etter søknad dispensasjon for en lokalitet i Hysvær-Søla landskapsvernområde. Miljødirektoratet sendte i første omgang varsel om mulig omgjøring av vedtaket, men brevet ble senere trukket tilbake. Saken er under behandling og har utløst en lokal debatt om hva som kan tillates i et verdensarvområde.

2.10 Fugleliv

Telling av ærfugl i verdensarvområdet i 2011 viste en alarmerende nedgang i bestanden. Telling av mytebestandene sommeren 2011 viste tilsvarende tendens og liknende nedgang er dokumentert for grågåsbestanden og teist i tidligere undersøkelser. Det bør være viktig å undersøke hva som er årsaken til nedgangen i fuglebestanden. Om nedgangen er på grunn av økt ferdsel, matmangel, forurensing eller andre årsaker, kan ingen per i dag si noe sikkert noe. Men også langs kysten for øvrig har det vært en voldsom nedgang i sjøfuglbestandene.

Fuglekartleggingene til Nibio viser likevel at fuglelivet i verdensarvområdet er mangfoldig og rikt. Det er først og fremst sjøfuglarter som ærfugl, siland, storskarv, gråmåke, svartbak, fiskemåke og rødnebbterne som er mest tallrike i skjærgården på sommerstid, men også arter knyttet til et velskjøttet kulturlandskapet som stær, storspove, småspove, grågås, heipiplerke og linerle er vanlige å se. Andre karakterarter for Vegaøyen er tjeld, steinskvett, rødstilk, sandlo, havørn, lirype, rødvingetrost, tyvjo, kråke, stokkand og teist. Spesielt viktige viltområder i verdensarven finner man i de to våtmarksreservatene Holandsosen og Kjellerhaugvatnet på hovedøya Vega, samt i de viktige egg- og dunværene helt ytterst i vest som Lånan, Flovær, Nordvær, Skjærvær, Hysvær, Halmøyvær, Fuglvær og Muddvær. Store og varierte øyer som Skogsholmen, Omnøya og Tåvær har også et rikt fugleliv med stor artsvariasjon.

Enkelte fuglearter har vært vanligere før, men har gått mye tilbake de siste tiårene. Eksempler på dette er sildemåke, smålom, sanglerke og vipe. Grunnen til nedgangen for disse artene er kompleks da leveområdene kan inkludere mange andre områder med ulike trusselfaktorer enn kun Vega. En faktor som utvilsomt har hatt en betydelig negativ påvirkning på mange av Vegaøyens hekkefugler er den innførte og svartelistede minken som raderte ut bl.a. ærfugl i Hysvær på 80- og 90-tallet.

Lokalt arbeider Stiftelsen i samarbeid med reiselivsnæringen og verneområdestyret med å få styrt ferdselen unna områdene hvor sjøfuglene myter og få bedret kunnskapsgrunnlaget knyttet til myting og ferdselsforstyrrelser. Da er kartlegging en forutsetning. Dette ble igangsatt i 2012, fem år etter forrige viltkartlegging i 2007 –

2008. Dette er en del av en totalkartlegging av fugle- og viltforekomster i verdensarvområdet som skulle vært slutført i 2015. Men bare et par øyer gjenstår og vil bli tatt i 2016.

Informasjon har vært et viktig satsningsområde i 2009 - 2015 og Stiftelsen har i samarbeid med Vega verneområdestyre årlige annonser i lokalpressen før hekkesesongen for å anmode båtførere om å ferdes med forsiktighet i verdensarvområdet. Stiftelsen har også fått utarbeidet og satt opp en utendørs utstilling på Nes, «Sakte fart»-skilt ved Hysvær, skilt til båtmarinaer og brosjyrer med kart for båtferdsel i verdensarvområdet. Verneområdestyret tok i 2015 initiativ til nye kart med informasjon på seks språk som ble delt ut til eierne av fisketurismeanleggene. Verneområdestyret tok også initiativ til et møte med eierne av anleggene som har gjester som driver fiske.

Budsjett 2015 fugleliv:

Viltkartlegging	: 60 000 kr
<u>Tiltak nettverksbygging ærfuglprosjekt</u>	<u>: 20 000 kr</u>
Sum	: 80 000 kr

2.11 Frivillig arbeid

Frivillig arbeid med å ta vare på, dokumentere og formidle verdensarvens verdier, natur og kultur i verdensarvområdet har vært høyt prioritert i Stiftelsens budsjett og arbeidsplan. Stiftelsen har og har hatt flere samarbeidsprosjekt med frivillige lag og foreninger. Årlig er det også lyst ut tilskuddsmidler til lag og foreninger som arbeider for å fremme og støtte opp om verdiene i Vegaøyen verdensarvområde. Midlene har gått til konkrete prosjekter og tiltak.

TEATER FOLK FIKK STØTTE
RNEFORESTILLINGEN «DRA TIL SJØS».

Stiftelsen Vegaøyen Verdensarv ga i 2015 tilskudd på totalt kr 90 000 til:

- Nordland Ærfugllag: kr 20 000,- til dyneetiketter, brosjyrer og reisetilskudd.
- Vegaøyens Venner: kr 20 000,- til gjennomføring av ulike arrangement
- Vega Amatørteaterlag: kr 17 500 til delfinansiering av monologen om Arthur Ronland.
- Vega Kystlag: kr 15 000 til delfinansiering av formidlingsprosjekt
- Teater Folk: kr 17 500 til barneforestillingen «Dra til sjøs»

3. Bakgrunn for Stiftelsens arbeid

Stiftelsen Vegaøyen Verdensarv ble stiftet 5. april 2005 av Vega kommune. Opprettelsen av stiftelsen er forankret i artikkel 17 i Unescos verdensarvkonvensjon. Stiftelsens formål er nedfelt i §2 i vedtektene, og fastslår at den skal bidra til ivaretagelse av områdets verdier, slik det er avgrenset og beskrevet i nominasjonsdokumentet Vega - The Vega Archipelago (2004).

Til en hver tid gjeldene retningslinjer for oppfølging av Unescos konvensjon for vern av verdens kultur- og naturarv, verneforskrifter, samt gjeldene forvaltningsplan for Vegaøyen verdensarvområde, skal være styrende for stiftelsens prioritering av tiltak og aktiviteter.

Forvaltningsplanens mål er at den *"... skal danne grunnlaget for en positiv utvikling i verdensarvområdet som sikrer natur- og kulturlandskapsverdiene. De tradisjonelle aktivitetene skal ivaretas og videreutvikles. Grunnlaget for en positiv utvikling for lokalsamfunnet basert på bærekraftig bruk skal legges. Videre skal Vega bygges opp som et kunnskapssenter for formidling, forvaltning og bruk av natur- og kulturlandskapet langs kysten. Planen skal motivere og ansvarliggjøre de ulike partene til å yte en innsats for å oppnå dette."*

St.meld 35 anbefaler at arbeidet på verdensarvstedene organiseres med verdensarvråd eller stiftelse og med en verdensarvkoordinator som skal ha en koordinerende rolle i den periodiske rapporteringen til Unesco og ivareta den direkte kontakten med Klima- og miljødepartementet. Lokal organisering for Vegaøyen er dermed i tråd med de nasjonale føringene.

I overordnet strategi- og tiltaksrettet arbeid har Stiftelsen arbeidet ut fra verdensarvkonvensjonens intensjoner, innskrivingsteksten på Unescos verdensarvliste, gjeldende forvaltningsplan og tiltaksplanen for kulturlandskapet.

Verdensarvkonvensjonen sier blant annet i artikkel 4: *"Et land som er avtalepart i denne konvensjonen, erkjenner at plikten til å identifisere, verne, bevare, formidle og overføre til fremtidige generasjoner den kultur- og naturarv som det er vist til i artikkel 1 og 2..."*

Nasjonalstaten anmodes videre på generelt grunnlag til å gi arven en funksjon i lokalsamfunnet, integrere vern i alminnelig planlegging, etablere instanser med tilstrekkelig personale for å ivareta oppgavene, videreføre studier og forskning, samt fremme opprettelse eller utvikling av regionale sentre for utdanning, vern, bevaring og formidling.

Verdensarvkomiteens anmodning til myndighetene ved innskrivingen av Vegaøyen på listen i 2004 var samtidig konkret i anmodningen om å utvikle en spesiell strategisk plan for verdensarvområdet med målsettinger for støtte til tradisjonelle

driftsformer innen landbruket, særlig beiting med sau, opprettholdelse av mosaikken i landskapet og tiltak for å få grunneierne engasjert i forvaltningen. Innsamling av den immaterielle kulturhistorien og de tradisjonelle gjøremålene i øyene for å kunne overvåke at de består, er andre punkt som påpekes. Samt behovet for å utrede grensen mellom bevaring og bærekraftig utvikling mht akvakultur.

Stiftelsen har arbeidet for å følge opp intensjonene i Verdensarvkonvensjonen og Verdensarvkomiteens innskrivingstekst gjennom å prioritere kulturlandskapsarbeid og duntradisjonen, samarbeid med lokale grunneiere, arbeid med barn og unge, bidrag til kartlegging av ærfuglhus og innsamling av immaterielle kulturminner. Videre har hovedmål for forvaltningsplanen og tiltaksplanen for Vestnorsk Fjordlandskap og Vegaøyen vært avgjørende for prioritering av tiltakene i den arbeidsplanen som styret vedtok i 2015. Forvaltningsplanens tiltaksdel er delt inn i temaene: duntradisjonen, beite-, slåttelandskap og vegetasjon, kulturminner og bygningsarv, havmiljø, fugleliv, formidling og reiseliv.

Stiftelsen Vegaøyen Verdensarv har i 2015 hatt en arbeidsplan der det har vært mulig å få finansiert og igangsatt de viktigste tiltakene innen duntradisjonen, kulturlandskap og formidling/turisme. Temaet kulturminner og bygningsvern blir ivaretatt gjennom et samarbeid mellom Nordland Fylkeskommune og Helgeland Museum der Stiftelsen bidrar med innspill og oppfølging mot sentrale myndigheter.

3.1 Stiftelsens styre

I henhold til vedtak i Vega kommune og Stiftelsens styre i sak 04/12 skal Stiftelsen ledes av et styre på inntil 8 - åtte - medlemmer:

- A. 3 - tre - medlemmer oppnevnt av Vega kommune
  - B. 1 - ett - medlem oppnevnt av Fylkesmannen i Nordland
  - C. 1 - ett - medlem oppnevnt av Nordland fylkeskommune
  - D.1 - ett - medlem oppnevnt av Helgeland Museum
  - E. 1 - ett - medlem fra Stiftelsens samarbeidsråd
  - F. 1 - ett - medlem valgt av styret, om mulig fra Stortingets Energi- og miljøkomité
- Observatører: Miljødirektoratet, Riksantikvaren, Vega verneområdestyre og Statens naturoppsyn.

Stiftelsen hadde i 2015 følgende styre:

Ordfører André Møller, Vega kommune, leder
Vara: Mona Gilstad, varaordfører Vega kommune
Ann-Hege Lervåg, Vega kommunestyre, nestleder

Vara: Helene Skjelbred, Vega kommunestyre
John Kosmo, Fylkesmannen i Nordland (utnevnt i sak 16/15)
Vara: Arne Farup, Fylkesmannen i Nordland (utnevnt i sak 16/15)
Sten Rino Bonsaksen, Helgeland Museum
Vara: Kari Wærum, Helgeland Museum
Kai Erik Breivoll, Nordland fylkeskommune
Vara: Katrine Erikstad, Nordland fylkeskommune
Margunn Ebbesen, stortingsrepresentant for Nordland (utnevnt i sak 04/15)
Hilde Wika, Vega kommune
Vara: Kjartan Sørøy, Vega skole
Inger Pedersen Toppen, Stiftelsens samarbeidsråd
Vara: Arnstein Hansen, Stiftelsens samarbeidsråd

Observatører:

Petter Koren, Riksantikvaren
Gaute Sønstebø, Miljødirektoratet
Jannike Wika, Vega verneområdestyre
Runar Omnø, Statens naturoppsyn

Styret hadde i alt 4 (fire) møter: 13. mars, 4. - 5. juni, 16. sept og 17. des. Møtene ble avholdt på Thon Hotel, Vega Havhotell og som telefonmøte. Styret behandlet 26 saker. De viktigste sakene var i tilknytning til arbeidsplan og budsjett for 2015, arbeid med fullfinansiering av verdensarvsenteret, igangsetting av arbeid med kommunikasjonsstrategi, tilsetting av senterleder, oppfølging av forvaltnings- og tiltaksplanen for området og de strategier som er vedtatt av styret på disse områdene. Det ble videre utarbeidet mandat og vedtekter for Stiftelsens samarbeidsråd, samt gjennomgang av fuglevokterordningen.

3.2 Samarbeidsrådet

Stiftelsen Vegaøyen Verdensarv har i henhold til vedtektene etablert et samarbeidsråd med representanter fra lokale og regionale lag og foreninger. Rådet består av 17 lag og foreninger som skal gi impulser til styrets arbeid. Av disse møter rundt halvparten på møter og seminarer der de blir innkalt.

Samarbeidsrådet har fått tilsendt sakspapirer og forslag til arbeidsplan og budsjett før styremøtene i Stiftelsen. Stiftelsens samarbeidsråd henvendte seg til styret i 2014 og ba om at det ble utarbeidet et mandat for samarbeidsrådets arbeid og at styret vurderer antall medlemmer i rådet. Dette arbeidet kom i mål i 2015.

Følgende lag og foreninger er representert i samarbeidsrådet: Helgeland Reiseliv Hysværøyen Grunneierlag, Naturvernforbundet i Nordland, Nordland Ærfugllag

Norsk Ornitologisk Forening, avd. Nordland, Skogsholmen Grendelag, Vega Bonde- og Småbrukarlag, Vega Bondelag, Vega Fiskarlag, Vega kommune, Vega Kystlag, Vegaøyans Venner, Vega barne- og ungdomsskole, Nes-Holand stedsutvikling/grendelag, Skogholdt ungdomslag, Ylvingen, Utværet Lånan AS, Vega Ungdomsråd.

3.3 Team Verdensarv Vega

Lokalt har Stiftelsen Vegaøyen Verdensarv, Vega kommune, Vega verneområdestyre, Helgeland Museum og Statens Naturoppsyn etablert et Team Verdensarv. Følgende møtte i teamet i 2015: ordfører/styreleder i Stiftelsen, rådmann, reiselivssjef Vega kommune, verneområdeforvalter Vega verneområdestyre, Statens Naturoppsyn, plan/miljøvernsjef og jordbrukssjef Vega kommune og daglig leder Stiftelsen. Det lokale Team Verdensarv skal samordne innsatsen for å ivareta de ulike tema innen forvaltningsplanen og skape nasjonal og internasjonal oppmerksomhet om Vegaøyen Verdensarv. Et viktig mål er også å oppfylle Verdensarvkonvensjonens målsetting om positive ringvirkninger lokalt, kapasitetsbygging, etablering av forskning og utdanning.

Teamet har en viktig funksjon i forhold til informasjonsutveksling.

Vega kommune: Arbeidsoppgaver tilknyttet verdensarv

Verdensarvsenteret:

Vega kommune fulgte i 2015 opp føringene i **St.meld nr 35 *Framtid med fotfeste*** og anbefalingene fra en arbeidsgruppe for planlegging av innhold, drift og finansiering av et framtidig verdensarvsenter. Se side 13.

- Ordfører/styreleder deltok på Verdensarvforum på Gardermoen der bl.a seniorrådgiver Ingunn Kvisterøy i Klima- og miljødepartementet gikk gjennom departementets oppfølging av stortingsmeldingen og verdensarvstedene presenterte sitt arbeid med formidling/verdensarvsenter.
- Ordfører/styreleder i Stiftelsen møtte Ola Elvestuen, leder for Stortingets energi- og miljøkomité å følge opp planene for et senter é og møtte også i komiteens høring.
- Ordfører/styreleder deltok ellers på en rekke møter som Nordlands-konferansen, Kommunekonferansen og Nasjonalparkkonferansen der han møtte sentrale politikere og fikk tatt opp saken om senter.

Kulturlandskap: Jordbrukssjef sto for administrasjon og behandling av verdensarvmidlene som tildeles via Fylkesmannens landbruksavdeling. Dette er midler som bevilges over jordbruksavtalen. I 2015 ble det tildelt 550 000 kr. direkte

til bønder som skjøtter kulturlandskapet.

Vega kommune bistår ellers på den forvaltningsmessige siden. Det gjelder behandling av søknader i forbindelse med beiting og slått, men også søknader om midler i form av SMIL til ulike skjøtselstiltak og bygningsvern tiltak i Verdensarvområdet. Dette kan være fra enkeltsøkere eller Stiftelsen. Av stillingsressurser har kommunen ellers hatt ca 10 -12 prosent av ordførers stilling som styreleder i Stiftelsen og hel stilling på reiselivsstrategi.

Vega Turistinformasjon - reiselivsstrategi og bærekraftig reiseliv

Vega kommune har vedtatt reiselivsstrategien for kommunen og har ansatt prosjektleder for å følge opp strategien. Prosjektleder arbeidet i 2015 med et 1-årig forprosjekt der framtidig organisering av reiselivet var hovedtema.

Kommunen drev Vega Turistinformasjon som gjennomførte guidete båtturer til Lånan og Emårsøy fra slutten av juni til 1. august. Stiftelsen Vegaøyen Verdensarv ga en underskuddsgaranti på 100 000 kr til gjennomføring av båtruten og det ble brukt 90 000 kr for å få regnskapet i balanse. Rundt 700 passasjerer deltok på turene.

Turistinformasjonen på Vega hadde rundt 5000 besøkende i løpet av sommeren. Turistinformasjonen tar imot og informerer enkeltpersoner, samt bistår pressegrupper oa grupper som ønsker å oppleve Vega og verdensarven. Stiftelsen samarbeider med Visitvega om å ta imot grupper, annonsering, utvikling av informasjonsmateriell og om oppfølging av bærekraftig reiseliv som en del av verdensarvarbeidet.

Helgeland Museum - formidlingsvirksomhet

Museet hadde i 2015 kun avtale med Vega kommune om sommerdrift av E-huset Museum som formidler ærfugltradisjonen, områdets Outstanding Universal Value. Museets formidling av historien om ærfugltradisjonen er dermed svært viktig i formidlingen av Vegaøyen Verdensarv.

Helgeland Museum hadde ansvar for guidingen på Hurtigruten utfluktsprogram til Vega. Museet gjennomførte i egen regi en del guidete turer i steinalderløypa.

Helgeland Museum er engasjert via Den kulturelle skolesekken for Sør-Helgeland til å formidle ærfugltradisjonen og hadde i 2015 besøk av skoleklasser fra Brønnøy og Vevelstad. Museet samarbeidet med Stiftelsen i dette prosjektet.

Etter avtale mellom Nordland fylkeskommune (NFK) og Helgeland Museum (HM) har NFK engasjert HM til å følge opp deler av bygningsvernarbeidet i verdensarvområdet.

Arbeidet består av tilstandsvurdering, rådgivning i restaureringsarbeidet, prosjektering og opplæring mv. Dette innebærer et betydelig løft for bygningsvernarbeidet i verdensarvområdet, både gjennom direkte bistand til tiltakshaverne og kompetanseheving hos lokale håndverkere.

Statens Naturoppsyn – se side 23

Vega verneområdestyre

Miljøverndepartementet delegerte 5. mai 2011 forvaltningen av verneområdene i Vega kommune til Vega verneområdestyre. Verneområdestyre består av to representanter fra Vega kommunestyre og en fra Nordland fylkeskommune. Styrets sekretær er en lokal verneområdeforvalter.

Verneområdeforvaltningen skal arbeide med tiltak knyttet til vedlikehold, skjøtsel og tilrettelegging. I 2015 gjennomførte verneområdeforvalter, oppsynsmann og daglig leder i Stiftelsen et samordningsmøte i forhold til søknader og finansiering av arbeidsoppgaver. De viktigste oppgavene for verneområdeforvalter i 2015 omfattet informasjonstiltak rettet mot fisketuristene, tiltak for å få fjernet sitka i Kjellerhaugvatnet naturreservat, samarbeid med grunneiere om skjøtsel i verneområdene og skoleprosjekt med sitkagranhogst med elever fra Mosjøen videregående skole.

3.4 Stiftelsens sekretariat

Stiftelsens er lokalisert til Vega og har kontorlokaler i den framtidige Verdensarvporten på Nes. Rita Johansen er ansatt som daglig leder og begynte i jobben 1. november 2005. Lena Fagerwing ble fast ansatt i 50 prosent stilling som prosjektleder for arbeidet med barn og unge fra 1. januar 2013.

Sekretariatet har kjøpt konsulenttenester til vegetasjons-/viltkartlegging og til «Eventyret Vegaøyen Verdensarv».

De viktigste arbeidsoppgavene for sekretariatet i 2015 har vært:

- Presentasjon og oppfølging nasjonalt og regionalt av arbeid med verdensarvsenter/naturinformasjonssentre
- Søknadsarbeid for finansiering av framtidig verdensarvsenter og finansiering av «Eventyret Vegaøyen Verdensarv»
- Oppfølging og bistand fuglevoktere, grunneiere og interessenter i området
- Barne- og ungdomsprosjekt innen skjøtsel, ærfugltradisjon og andre tema
- Informasjon og presentasjon av Vegaøyen verdensarvområde, arbeidsoppgaver og muligheter.
- Daglig drift med strategi- og økonomiarbeid

Med Stiftelsens samlokalisering i Forvaltningsknutepunkt Nes med Vega verneområdestyre og Statens naturoppsyn, samt Helgeland Museum, er de samarbeidende parter i Team Verdensarv Vega et godt stykke på vei til å bygge opp et kompetansemiljø på verdensarv. Det er en utfordring at lokal oppsynsmann har

ansvar for hele Helgeland fra Salten til Namdalen, et så stort område at han i 2015 kun hadde 360 timesverk i Vegaøyen verdensarvområde. Det hadde vært ønskelig med større tilstedeværelse, noe som er tatt opp med SNO sentralt flere gang.

Arbeidet med rutiner for informasjon via nettsted er ferdigstilt og Stiftelsen har nå oppdaterte nyheter på nettsidene www.verdensarvvega.no og egen Facebook-side: Vegaøyen Verdensarv med mer enn 1450 følgere. Stiftelsen har også egne nettsider for barn og unge: www.verdensvega.no

Daglig leder var i 2015 leder av styret til nettverksorganisasjonen Norges Verdensarv for de norske verdensarvstedene fram til sommeren. Etter å ha frasagt seg gjenvalg som leder, er daglig leder nå nestleder i Norges Verdensarv. Daglig leder var også med i styringsgruppa for Trollfjell Geopark og deltok i bedriftsnettverkene Innovative Opplevelser og Opplevelsesnettverket på Sør-Helgeland.

Stiftelsen Vegaøyane Verdensarv

N-8980 Vega

+47 75 03 55 03

+47 97 03 46 46

post@verdensarvvega.no

www.verdensarvvega.no

